

O‘ZBEKISTONDA ATMOSFERA IFLOSLANISHINI BAHOLASH VA BARQARORLIOKNI TA’MINLASH YO‘NALISHLARI

Xamdamov Shoh-Jaxon Raxmat o‘g‘li

Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti

huzuridagi ilmiy tadqiqot markazi

DSc mustaqil izlanuvchisi

Ma‘mun universiteti dotsenti

Alfraganus universiteti dotsenti

ORCID: 0000-0002-0802-8599

Annotatsiya

Ushbu tadqiqot O‘zbekistonda aholi sonining o‘sishi, ekologik ta‘lim va iste‘mol modellarining havoning ifloslanish darajasiga ta‘sirini tahlil qilindi. 2010-yildan 2023-yilgacha bo‘lgan panel ma‘lumotlaridan foydalangan holda ekonometrik model ishlab chiqilgan bo‘lib, u aholi soni, ekologik ta‘lim, qadoqlash iste‘moli va energiya iste‘moli kabi o‘zgaruvchilarni o‘z ichiga oladi. Topilmalar shuni ko‘rsatadiki, aholining o‘sishi va qadoqlash iste‘moli ifloslantiruvchi moddalar chiqindilarini sezilarli darajada oshiradi, shu bilan birga ekologik ta‘limni yaxshilash ifloslanishni kamaytirishga yordam beradi. Atmosfera ifloslanishini kamaytirish uchun atrof-muhit haqida xabardorlikni oshirish, qadoqlash chiqindilarini kamaytirish va barqaror iste‘molni rag‘batlantirishga qaratilgan strategiyalar muhim ahamiyatga ega.

Kalit so‘zlar: havo ifloslanishi, ekologik ta‘lim, qadoqlash chiqindilari, barqaror rivojlanish, O‘zbekiston

Аннотация

В этом исследовании анализируется влияние роста населения, экологического образования и моделей потребления на уровень загрязнения воздуха в Узбекистане. Была разработана эконометрическая модель с использованием панельных данных за период с 2010 по 2023 год, включающая такие переменные, как численность населения, экологическое образование, потребление упаковки и потребление энергии. Результаты показывают, что рост населения и потребление упаковки значительно увеличивают выбросы загрязняющих веществ, в то время как улучшение экологического образования помогает снизить загрязнение. Стратегии, направленные на повышение экологической осведомленности, сокращение отходов упаковки и содействие устойчивому потреблению, имеют важное значение для снижения загрязнения воздуха.

Ключевые слова: загрязнение воздуха, экологическое образование, отходы упаковки, устойчивое развитие, Узбекистан.

Abstract

This study analyzes the impact of population growth, environmental education, and consumption patterns on air pollution levels in Uzbekistan. An econometric model was developed using panel data from 2010 to 2023, incorporating variables such as population size, environmental education, packaging consumption, and energy use.

Findings indicate that population growth and packaging consumption significantly increase pollutant emissions, while improving environmental education helps reduce pollution. Strategies focused on enhancing environmental awareness, reducing packaging waste, and promoting sustainable consumption are essential for reducing air pollution.

Keywords: air pollution, environmental education, packaging waste, sustainable development, Uzbekistan.

KIRISH

Hozirgi davrda ekologik barqarorlik va atrof-muhit muhofazasi global kun tartibidagi eng dolzarb masalalardan biri hisoblanadi. Aholi sonining ortishi, sanoat va iste'mol mahsulotlari ishlab chiqarish hajmining kengayishi natijasida atmosferaga chiqadigan ifloslantiruvchi moddalarning hajmi ham sezilarli darajada oshib bormoqda. O'zbekiston ham ushbu jarayonlardan chetda emas. Mamlakatda aholi sonining ko'payishi, energiya va qadoqlash materiallari iste'molining ortishi ifloslanishning asosiy omillaridan biri bo'lib qolmoqda. Shu sababli, ekologik ta'lim darajasini oshirish va iste'mol madaniyatini rivojlantirish orqali atmosferaga chiqadigan zararli gazlarni kamaytirish dolzarb vazifalardan hisoblanadi.

Global ekologik muammolar va iqlim o'zgarishining kuchayishi natijasida atrof-muhitni muhofaza qilish va ifloslanish darajasini kamaytirish har bir davlat uchun ustuvor vazifalardan biriga aylangan[1]. O'zbekiston Respublikasida ham aholi sonining ortishi, ishlab chiqarish va iste'mol hajmining oshishi bilan bog'liq ravishda atmosferaga chiqadigan ifloslantiruvchi moddalar miqdori yildan yilga oshib bormoqda[2-5]. Xususan, sanoat tarmoqlarida energiya resurslarining ko'p sarflanishi va qadoqlash materiallari iste'molining ortishi ekologik muvozanatga salbiy ta'sir ko'rsatmoqda[6,7].

Ushbu jarayonlarning boshqarilmasligi ekologik tizimlarning degradatsiyasiga, aholi salomatligiga salbiy ta'sir ko'rsatadigan ifloslanish ko'rsatkichlarining oshishiga olib keladi. Shu sababli, O'zbekiston uchun ekologik barqarorlikni ta'minlash, aholi va tadbirkorlik subyektlarining ekologik savodxonligini oshirish, iste'mol va ishlab chiqarish jarayonlarida ekologik xavfsizlik talablariga rioya qilish muhim vazifa hisoblanadi.

Mazkur tadqiqotda O'zbekiston Respublikasida atmosferaga chiqadigan ifloslantiruvchi moddalar hajmiga ta'sir qiluvchi asosiy omillar aniqlanib, ularni kamaytirish bo'yicha ilmiy asoslangan taklif va tavsiyalar ishlab chiqiladi. Tadqiqotning dolzarbliigi ekologik barqarorlikni ta'minlash va yashil iqtisodiyotga o'tish jarayonida ilmiy asoslangan yondashuvlarning ahamiyatida namoyon bo'ladi.

ADABIYOTLAR SHARHI

O'zbekistonda atmosferaning ifloslanishiga iqlim, sanoat va tabiiy omillarning kombinatsiyasi ta'sir ko'rsatadi. Asosiy hissalariga sanoat faoliyatidan chiqindilar, transport vositalari chiqindilari va mintaqaning qurg'oq iqlimi kiradi, bu esa chang ifloslanishini kuchaytiradi[8-12]. Ushbu omillarni tushunish ifloslanishni nazorat qilishning samarali strategiyalarini ishlab chiqish uchun juda muhimdir.

Kuchsiz shamol tezligi (0,5—1,4 m/s) atmosferada ifloslantiruvchi moddalarning to‘planishiga olib keladi, xususan Toshkent kabi shahar hududlari[13-17]. Mavsumiy o‘zgarishlar ifloslanish darajasiga ta’sir qiladi, yoz oylarida minimal yog‘ingarchilik kuzatiladi, natijada ifloslanish konsentratsiyasi yuqori bo‘ladi [18-22].

Sanoat chiqindilari havoning ifloslanishining asosiy manbai hisoblanadi, undan keyin transport vositalari chiqindi va qurilish faoliyatidan kelib chiqadigan changlar keladi[23-25]. Iqtisodiy o‘shish ifloslanish darajasining oshishi bilan bog‘lanib, barqaror rivojlanish amaliyotlari zarurligini ta’kidlaydi[26-27].

Ayniqsa Orol dengizi havzasida chang bo‘ronlari atmosferaning ifloslanishiga sezilarli hissa qo‘shadi, har yili 146 kungacha chang bo‘ronlari uchraydi[28]. Mintaqaning qumli tuproqlari va qurg‘oq iqlimi aerozollar chiqarilishini osonlashtiradi, ifloslanish masalalarini kuchaytiradi.

Ushbu omillar ifloslanishning muhim muammolariga yordam bersa-da, maqsadli ekologik siyosat va barqaror amaliyotlar orqali takomillashtirish salohiyati ham mavjud.

METODOLOGIYA

2010-yildan 2023-yilgacha bo‘lgan panel ma’lumotlaridan foydalangan holda ekonometrik model ishlab chiqilgan bo‘lib, u aholi soni, ekologik ta’lim, qadoqlash iste’moli va energiya iste’moli kabi o‘zgaruvchilarni o‘z ichiga oladi.

TAHLIL VA NATIJALAR

O‘zbekiston aholisi yil sayin ortib bormoqda, bu esa maishiy va sanoat chiqindilarining hajmini oshirmoqda. Aholi sonining o‘shishi bilan iste’mol miqdori ham oshadi, bu esa atmosferaga chiqadigan ifloslantiruvchi moddalar ishlab chiqarilishiga bevosita ta’sir ko‘rsatadi (1-jadval).

1-jadval

O‘zbekistonning ekologik va iqtisodiy o‘zgarishlari (2010–2023)¹

Omil	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Y (Atmosferaga chiqadigan ifloslantiruvchi moddalar, ming tonna)	729	788,2	817,6	855,2	1162,1	975,1	1008,2	853,5	883,7	952,8	924,4	908,7	873,6	763,2
x1 (Aholi soni, mln)	29,0	29,5	30,0	30,50	31,0	31,60	32,00	32,5	33,00	33,5	34,00	34,5	35,00	35,5
x2 (Atrof-muhit bo‘yicha ta’lim darajasi, %)	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28,00
x3 (Qadoqlash materiallari iste’moli, ming tonna)	450	470	490	510	550	580	599	620	650	671	702	721	750	780,00
x4 (Elektr energiyasi iste’moli, mlrd kVt/soat)	30	32	34	36	38	40	42	44	46	48	51	52	54	56,00
x5 (YaIM, trillion so‘m)	100	110	120	130	140	150	159	170	180	189	197	210	220	228,00

¹ Muallif ishlanmasi

Iqlim oʻzgarishiga eng koʻp taʼsir qiluvchi gazlar karbonat anhidrid (CO₂), metan (CH₄), azot oksidlari (N₂O) va fluorli gazlardir. Ushbu gazlarning emissiyasini kamaytirish iqlim oʻzgarishi bilan kurashish uchun zarur. Bu ekologik toza energiya manbalarini rivojlantirish, chiqindilarni boshqarish va aholining atrof-muhit boʻyicha taʼlim darajasini oshirish orqali amalga oshirilishi mumkin.

Ekonometrik tenglama:

- **Y**: Atmosferaga chiqadigan ifloslantiruvchi moddalar (ming tonna).
- **x1**: Aholi soni (mln).
- **x2**: Atrof-muhit boʻyicha taʼlim darajasi (%).
- **x3**: Qadoqlash materiallari isteʼmoli (ming tonna).
- **x4**: Elektr energiyasi isteʼmoli (mlrd kVt/soat).
- **x5**: Yalpi ichki mahsulot (YaIM, trillion soʻm).

Tadqiqotda berilgan modelga koʻra:

$$Y=0.38x1+0.31x2+0.14x3+17.6 \quad (1)$$

Ekonometrik tahlil davomida x4 va x5 ning y ga taʼsiri testlardan oʻtmadi va modellashtirishda ulardan voz kechildi. Natijaga koʻra Oʻzbekistonda Aholi soningning 1 birlikka oʻzgarishi atmosferaga chiqadigan ifloslantiruvchi moddalarning 0.38 birlikka ortishiga, Atrof-muhit boʻyicha taʼlim darajasining 1 birlikka oʻzgarishi atmosferaga chiqadigan ifloslantiruvchi moddalarning 0.31 birlikka oʻzgarishiga va oʻz navbatida qadoqlash materiallari isteʼmolining 1 birlikka koʻpayishi mamlakatda atmosferaga chiqadigan ifloslantiruvchi moddalarning 0.14 birlikka oshishiga taʼsir qilishi aniqlandi.

Chiqindi ishlab chiqarishni prognozlash uchun yangi ekonometrik model ishlab chiqilgan. Unga binoan aholi soni, qadoqlash materiallari isteʼmoli, elektr energiyasi isteʼmoli, atrof-muhit boʻyicha taʼlim darajasi kabi omillarning taʼsir darajasi asoslandi.

Bundan kelib chiqib mamlakatda isteʼmol madaniyati, ekologik taʼlim darajasini oshirish va qadoqlash materiallari taklifini kamaytirish boʻyicha taklif va tavsiyalar ishlab chiqildi va 2025-yil davlat dasturi loyihasiga taklif kiritildi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Tadqiqot asosida davlat tomonidan beriladigan subsidiya va imtiyozlarni iqtisodiy samaradorlik tamoyillariga asoslangan holda tartibga solish boʻyicha tavsiyalar ishlab chiqilgan:

- Oʻzbekistonda qayta tiklanuvchi energiya manbalaridan foydalanish sohasini davlat tomonidan qoʻllab-quvvatlash va ragʻbatlantirish zarurati asoslanib umumiy quvvati 100 kVtgacha boʻlgan qayta tiklanuvchi energiya manbalari qurilmalaridan foydalangan holda umumiy tarmoqqa elektr energiyasini realizatsiya qilishdan olingan foyda soligʻidan ozod qilinishi asoslandi.

- Tadqiqot natijasida iqtisodiyotning real sektorini ragʻbatlantirishga yoʻnaltirilgan barqaror rivojlanish koʻrsatkichlarini ishlab chiqish hamda byudjetdan moliyalashtiriladigan subsidiya va taqdim etiladigan imtiyozlarning iqtisodiy samaradorligidan kelib chiqib tartibga solish taklifi asoslangan.

- Iqtisodiyotning real sektorini ragʻbatlantirishga yoʻnaltirilgan qayta

tiklanuvchi energiya manbalari uskunalarini, suv nasos stansiyalari hamda ko'chma generatorlarni sotib olish xarajatlarining bir qismini qoplash uchun byudjetdan moliyalashtiriladigan subsidiya va taqdim etiladigan imtiyozlarning iqtisodiy samaradorligidan kelib chiqib tartibga solish taklifi asoslangan.

- Chiqindi ishlab chiqarishni prognozlash uchun yangi ekonometrik model ishlab chiqilgan. Unga binoan aholi soni, qadoqlash materiallari iste'moli, elektr energiyasi iste'moli, atrof-muhit bo'yicha ta'lim darajasi kabi omillarning ta'sir darajasi asoslandi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Ibekwe, K. I., Etukudoh, E. A., Nwokediegwu, Z. Q. S., Umoh, A. A., Adefemi, A., & Ilojiana, V. I. (2024). Energy security in the global context: A comprehensive review of geopolitical dynamics and policies. *Engineering Science & Technology Journal*, 5(1), 152-168.

2. Akram, R., Li, Q., Srivastava, M., Zheng, Y., & Irfan, M. (2024). Nexus between green technology innovation and climate policy uncertainty: Unleashing the role of artificial intelligence in an emerging economy. *Technological Forecasting and Social Change*, 209, 123820. Khamdamov, S. J. (2024). Impact of Exchange Rate Fluctuations on Uzbekistan's Export-Led Growth. *Excellencia: International Multi-disciplinary Journal of Education (2994-9521)*, 2(8), 431-436.

3. Khamdamov, S. J. (2024). The Role of Foreign Direct Investment (FDI) in Uzbekistan's Economic Growth. *Excellencia: International Multi-disciplinary Journal of Education (2994-9521)*, 2(8), 437-443.

4. Shoh-Jakhon, K. (2023). Theoretical and Methodological Aspects of Intensive Economic Growth in Ensuring Sustainable Economic Development. *Social and Economic Studies within the Framework of Emerging Global Developments Volume 3*, 283.

5. Khamdamov, S. J., & Usmanov, A. (2022). New methodological recommendations for economic growth. *Архив научных исследований*, 2(1).

6. Хамдамов, Ш. Ж. (2022). БАРҚАРОР ИҚТИСОДИЙ РИВОЖЛАНИШНИНГ НАЗАРИЙ ЖИҲАТЛАРИ. *Iqtisodiyot va ta'lim*, 23(Maxsus_son), 19-24.

7. Хамдамов, Ш. Ж. (2021). ЎЗБЕКИСТОНДА ИНТЕНСИВ ИҚТИСОДИЙ ЎСИШ ОМИЛЛАРИНИНГ ЎЗАРО САЛМОҒИНИ АНИҚЛАШ. *Iqtisodiyot va ta'lim*, (5), 84-88.

8. Mamadiyurov, Z., Sultanova, N., Makhmudov, S., Khamdamov, S. J., Mirpulatova, L., & Jumayev, A. (2023, December). The Impact of Digitalization on Microfinance Services in Uzbekistan. In *Proceedings of the 7th International Conference on Future Networks and Distributed Systems* (pp. 453-463).

9. Khamdamov, S. J. (2024). The Effect of Labor Market Reforms on Economic Growth in Uzbekistan. *American Journal of Corporate Management*, 1(2), 7-12.

10. Tukhtabaev, J. S., Turaev, H. Y., Kasimov, A. A., Bondarskaya, T. A., Ochilov, A. O., Bondarskaya, O. V., ... & Irisbayeva, S. D. (2023, December). Problems of security of economic and ecological systems in the countries of the central

Asian Region. In International Conference on Next Generation Wired/Wireless Networking (pp. 177-195). Cham: Springer Nature Switzerland.

11. Jakhon, K. S. (2021). Analysis of factors of intensive economic growth in Uzbekistan. *JournalNX*, 7(12), 310-315.

12. Khamdamov, S. J. (2024). THE IMPACT OF CENTRAL BANK POLICIES AND DIGITALIZATION ON GDP GROWTH IN UZBEKISTAN. *Страховой рынок Узбекистана*, 1(6), 7-10.

13. Saidmakhmudovich, U. A., Khamdamov, S. J., & Eshonovich, S. A. (2023). PROBLEMS OF ENSURING SUSTAINABLE DEVELOPMENT GOALS IN UZBEKISTAN. *British Journal of Global Ecology and Sustainable Development*, 16, 106-110.

14. Khamdamov, S. J. R., Usmanov, A. S., Sayfullayev, S. N., Xamitova, M. S., & Adkhamjonov, S. B. (2024). The Influence of the Main Rate of the Central Bank on GDP Growth in Uzbekistan and the Transition to International Financial Reporting. In *Development of International Entrepreneurship Based on Corporate Accounting and Reporting According to IFRS (Vol. 33, pp. 107-112)*. Emerald Publishing Limited.

15. Mamadiyarov, Z. T., Sultanova, N. I., Khamdamov, S. J. R., & Makhmudov, S. B. (2024). Analyzing the Impact of International Financial Reporting Standards (IFRS) on Microfinance Services. In *Development of International Entrepreneurship Based on Corporate Accounting and Reporting According to IFRS: Part A (pp. 39-47)*. Emerald Publishing Limited.

16. Khamdamov, S. J., Kakhramonova, U., & Usmanov, A. (2024). GREEN ECONOMY AS A DRIVER OF SUSTAINABLE ECONOMIC GROWTH IN UZBEKISTAN. *Страховой рынок Узбекистана*, 1(8), 64-66.

17. Mamatkulov, B., Khamdamov, S. J., Togayniyazov, S., Tukhtabaev, J., Quldoshev, Q., & Qarshiev, D. (2023, December). Predicting Future Living Standards in Uzbekistan: Utilizing Econometric Analysis. In *Proceedings of the 7th International Conference on Future Networks and Distributed Systems (pp. 425-431)*.

18. Salimov, B., Kholikova, R., Khamdamov, S. J., Turaev, A., Tukhtabaev, J., Nosirova, N., & Akhmedova, D. (2023, December). Strategies for Integrating Digitalization in Leveraging Regional Economic and Scientific Expertise for the Innovative Growth of Small and Medium Enterprises. In *Proceedings of the 7th International Conference on Future Networks and Distributed Systems (pp. 483-490)*.

19. Khamdamov, S. J. (2024). Energy Sector Development and its Contribution to Uzbekistan's Economic Expansion. *American Journal of Corporate Management*, 1(2), 1-6.

20. Kasimov, A., Tukhtabaev, J., Bondarskaya, O., Bondarskaya, T., Ochilov, A., Mamatov, M., ... & Usmanov, C. (2023, December). Organizational and Economic Modeling of the System of Interregional Industrial Cooperation as a Control Object. In *Proceedings of the 7th International Conference on Future Networks and Distributed Systems (pp. 333-343)*.

21. Kurbonov, K., Makhmudov, S., Mamadiyorov, Z., Khamdamov, S. J., Karlibaeva, R., Samadov, A., & Djalilov, F. (2023, December). The Impact of Digital

Technologies on Economic Growth in the Example of Central Asian and European Countries. In Proceedings of the 7th International Conference on Future Networks and Distributed Systems (pp. 403-409).

22. Makhmudov, S., Khamdamov, S. J., Karlibaeva, R., Mamadiyarov, Z., Haydarov, O. R., Khujamurodov, A., & Imomov, K. (2023, December). The Impact of Digital Technologies on the Labor Market of Uzbekistan. In Proceedings of the 7th International Conference on Future Networks and Distributed Systems (pp. 260-267).

23. угли Хамдамов, Ш. Ж. Р. (2020). ОЦЕНКА УРОВНЯ ИНТЕНСИВНОГО РОСТА РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН. ББК 72 И120, 113.

24. Yusupov, S., Boymuradov, S., Bobamuratova, D., Shukhratova, M., Marupov, I., Akramova, D. T., ... & Muradova, D. A. (2022, December). Diagnostic aspects of zygomatico-orbital complex fractures with the use of modern digital technologies. In Proceedings of the 6th International Conference on Future Networks & Distributed Systems (pp. 399-403).

25. Muftaydinova, S. K., Chuprynin, V. D., Fayzullin, L. Z., Buralkina, N. A., Muminova, Z. A., Asaturova, A. V., ... & Abdullayev, S. I. (2022, December). Expression of the tyrosine kinase receptor (EPHA1) in the eutopic and ectopic endometrium of patients with deep infiltrative endometriosis use of modern digital technologies. In Proceedings of the 6th International Conference on Future Networks & Distributed Systems (pp. 416-421).

26. Khamdamov, S. J., & Akramova, D. (2021). Aspects of the vegetative disorders occurrence in the Parkinson's disease and Vascular Parkinsonism. Journal of the Neurological Sciences, 429.

27. Li, Z., Bai, T., Qian, J., & Wu, H. (2024). The digital revolution's environmental paradox: Exploring the synergistic effects of pollution and carbon reduction via industrial metamorphosis and displacement. Technological Forecasting and Social Change, 206, 123528.

28. Hidayat, B. A., Supartoyo, Y. H., Setiawan, S., Ragimun, R., & Salim, Z. (2024). Government infrastructure investment stimulation through booming natural resources: Evidence from a lower-middle-income country. Plos one, 19(5), e0301710.

Marketing

ilmiy, amaliy va ommabop jurnali

Muharrir: Xakimov Ziyodulla Axmadovich
Ingliz tili muharriri: Tursunov Boburjon Ortiqmirzayevich
Rus tili muharriri: Kaxramonov Xurshidjon Shuxrat o'g'li
Musahhah: Karimova Shirin Zoxid qizi
Sahifalovchi va dizaynerlar: Sadikov Shoxrux Shuxratovich
Abidjonov Nodirbek Odijon o'g'li

2025-yil, fevral, 2-son

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Marketing" ilmiy, amaliy va ommabop jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar mas'ul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelavermasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga murojaat qilish mumkin. Ilmiy maqola, ommabop maqola, reklama, hikoya va boshqa ilmiy-ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.

Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

Elektron pochta: info@marketingjournal.uz
Bot: [@marketinjournlbot](https://t.me/marketinjournlbot)
Tel.: +998977838464, +998939266610

Jurnalning rasmiy sayti: <https://marketingjournal.uz>

Marketing jurnali O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi **Oliy attestatsiya komissiyasi rayosatining 2024-yil 04-oktabrdagi 332/5 sonli qarori** bilan milliy ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan

"Marketing" ilmiy, amaliy va ommabop jurnali 2024-yil 15-martdan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan **C-5669517** reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan. **Litsenziya raqami: №240874**

"Marketing" ilmiy, amaliy va ommabop jurnalining xalqaro darajasi: **9710**. ГОСТ 7.56-2002 " Seriyali nashrlarning xalqaro standart raqamlanishi" davlatlataro standartlari talablari. **Berilgan ISSN tartib raqami: 3060-4621**